

φρόνιμον αιδούμενον ἅμα καὶ σεβόμενον ἀγνεύειν ἀεὶ μεθ' ἀγνεύοντος τοῦ ἐρωμένου βούλεσθ' ἂν τὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν μιχθέντα τρίτον ἔρωτα» εἶναι, B 97 τὸν ἐξ ἀμφοῖν δηλονότι εἰς τάναντία ἐλκόμενον.

2 Τὴν δ' εἰς τάναντία ταύτην ἔλξιν καὶ τῇ τῆς ξυνωρίδος τῶν ἵππων εἰκότι ἐν Φαίδρω Πλάτων ἠνίξατο, θάτερον μὲν αὐτῶν κάλλους σώματος 5 ὀρεγόμενον εἰσαγαγὼν καὶ τούτου μόνου τυχεῖν αὐτόν τε ὀρεγόμενον καὶ τὸν ὁμόζυγον ἅμα τῷ ἠνιόχῳ προτρέποντα, θάτερον δὲ ἀπαναινόμενον καὶ ἀποτρεπόμενον, ἅτε δὴ μὴ σωματικῷ, ἀλλὰ ψυχικῷ ὀρεγόμενον κάλλους καὶ ἀρετῆς εἶδους θειοτάτου ἐρώντα. εἰ οὖν διάφορος ὁ ἔρωσ καὶ ὁ τοῦ ἐρᾶν τρόπος ἐστίν, οὐκ ἀπεικόντως φησὶ Πλάτων, ὡς ἔδει τὸν Λάϊον διε- 10 λόμενον πρῶτον τὰ τοῦ ἐρωτος σημαίνόμενα, εἶτα τὸν μὲν σεμνὸν ἐκεῖνον ἐγκρίναι, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποκρίναι, ὃν τρόπον καὶ Λυκοῦργος Λακεδαιμονίων νομοθέτης ἀριστος ἐποίησε μάρτυρι Ξενοφῶντι Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ σοφωτάτῳ καὶ σεμνοτάτῳ, ὡς πλατύτερον μικρῷ μετὰ ταῦτα ἐροῦμεν. ὁ Λαίου τοίνυν νόμος ἐνταῦθα διορθοῦται ὑπὸ Πλάτωνος, οὐκ ἀναιρεῖται. τὸν 15 γὰρ αἰσχρὸν ἔρωτα καὶ Πλάτων ἀπαγορεύει καὶ μίασμα ἡγεῖται καὶ οὐδὲν ἤττον ἢ Λάϊος κακῶς λέγει. τὸν δὲ σεμνὸν καὶ ὠφέλιμον καὶ μόνην ἀγάμενον τὴν ψυχὴν, ὃν Λάϊος ἢ ἀμελεία ἢ ἀγνοία παρῆκε, τοῦτον προστίθησι καὶ ἅμα ἐγκρίνει. τοσοῦτων γὰρ ὄντων τῶν ἐρώτων οὐ δεῖν ἡγεῖται Πλά- V 205^v των πάντας ἀπλῶς »κωλύειν τὸν νόμον, ἀπείργοντα μὴ γίνεσθαι ἐν ἡμῖν,« 20 ἀλλὰ »τὸν μὲν καὶ ἀρετῆς ὄντα καὶ τὸν νέον ἐπιθυμοῦντα ὡς ἀριστον γίνεσθαι« βούλεσθ' ἂν ἡμῖν ἐν τῇ πόλει ἐνεῖναι, τοὺς δὲ δύο κωλύειν. ταῦτα μὲν περὶ τούτου φησὶ Πλάτων καὶ τέχνην [δὲ] μηχανᾶται τὴν προειρημένην τοῦ τῶν κελῶν ἀπέχεσθαι, τὴν κοινήν ἐκ νέων φημί φήμην τοῦ τάναντία θεομισῆ τε καὶ αἰσχρὰ εἶναι καὶ μυρίων θανάτων ἕξια. »καθιερωθὲν 25 γὰρ δὴ τοῦτο ἱκανῶς τὸ νόμιμον πᾶσαν ψυχὴν δουλώσεσθαι καὶ παντάπασι μετὰ φόβου ποιήσῃν πεῖθεσθαι τεθεῖσι νόμοις.«

3 Τίθεται δὲ καὶ νόμους εὐθύς, πρῶτον μὲν τὸν τὴν τε ἀρρένων συνουσίαν ὡς μιαν, τὴν τε θηλειῶν στεειρῶν μίξιν ὡς μὴ φύουσιν τὸ σπαρὲν U 141 καὶ ὅλως πᾶσαν τὴν παρὰ φύσιν σύνοδον πάντῃ ἀποκωλύοντα, καὶ οὐ μόνον 80 παιδοφθορίαν ἀπαγορεύοντα, ἀλλὰ καὶ τὴν μετὰ γυναικῶν μίξιν οὐκ ἄλλως ἢ παιδοποιίας ἕνεκα κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν θεσμούς καὶ αὐτὸν ἀπαναινόμενον, δεικνύς τὸ μὴ σφόδρα χαλεπὸν εἶναι μηδ' ὑπὲρ ἀνθρώπον τό γε τοιοῦτον κατορθοῦν ἐκ τοῦ πολλοῦς τῶν εὐ τὰ σώματα ἐχόντων ἀθλητῶν, Ἴκκον τε Ταραντῖνον καὶ Κρίσωνα καὶ Ἀστύλον καὶ Διόπομπον καὶ ἄλλους 85 ὁμοίους, οἷς χαλεπώτερον τὸ ἀφροδισίων ἀπέχεσθαι διὰ τὴν σώματος εὐρωστίαν ἢ τοῖς φαύλως τὸ σῶμα ἔχουσιν, ὅμως νίκης, πάλης καὶ ὁρόμιων ἐπιθυμίας παρὰ πάντα τὸν τῆς ἀσκήσεως χρόνον πάντων ἀφροδισίων ἀποσχέσθαι, σφριγῶντας μὲν τὰ σώματα, μὴ εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πεπαιδευμένους· πολλῷ δὲ μᾶλλον ῥάδιον τὸ αὐτὸ ἔσεσθαι τοῖς τῆς καλλίστης νίκης ἕνεκα 40 — τῶν ἡδονῶν ἐγκρατεῖς δηλονότι γεγενημένους εὐδαιμόνως ζῆν καὶ μὴ δυστυχῶς ἠττωμένους — πάντα ποιούσι· καὶ προσέτι φοβουμένους τὸ »μηδαμῆ μηδαμῶς ὅσιον αὐτὸ εἶναι«. δεῖν γὰρ αὐτοὺς μηδαμῆ »ὀρνίθων τε καὶ ἄλλων

modo divitem amari ab inope dicimus, aut ex utroque istorum constare, quoties pars diversa ad res suaves atque iucundas hortatur, similis dehortatur fitque, ut modo huc, modo illuc animus trahatur et pendeat.

Quam dissensionem imagine etiam illa equorum et specie significavit, 5 cum alterum equorum pulchrum corpus aspicere ad idque potiundum hortari et cogere diceret, alterum recusare, dehortari, obsistere, utpote non pulchritudinem corporis appetentem, sed animi elegantiam et liberalem virtutis formam amantem. Quodsi diversa amandi ratio est, non male Plato inquit legem illam distinguere amorem debuisse et primum illum ex vir- 10 tute ortum concedere, reliquos duos prohibere, quem ad modum a Lycurgo quoque, rei publicae Lacedaemoniorum auctore gravissimo, lege ante sancitum fuerat teste Xenophonte Atheniensi viro illustri. Hic enim, cum Lacedaemoniorum rem publicam describeret, Lycurgi consilium probat, quo rationem amandi distinxerat et, quomodo amandi adolescentes forent, ex 15 commoda laudataque morum honestate descripserat commendaveratque amorem ex virtute proficiscentem, alioquin non minus abstinere quam patrem a filio aut fratrem a fratre voluerat. Ita lex Laia a Platone emendatur, non tollitur. Immo, quod ad turpe amoris genus pertinet, et probatur et recipitur in re publica et diligentissime servatur. Perficitur etiam 20 addita illa parte perutili, qua sive negligentia sive imperitia sui auctoris carebat, ut infamia rerum eiusmodi ab ineunte aetate cognita et teneris adhuc animis concepta faciat legibus positae obtemperare.

Quas autem leges de rebus veneris statuerit et quem ad modum 3 continentiae castitatisque consuluerit, iam videtis. Qua in re ne quis forte 25 plus iuberi existimaret, quam natura humana videretur posse tolerare, exemplo usus est Icci Tarentini, Crisonis, Astyli, Diopompi et aliorum athletarum, qui, tametsi robore et bona habitudine corporis proniores esse ad libidinem nisi sunt, quam qui corpore imbecilliore fuerunt, tamen vic-

4/20 τὴν δ' εἰς — νόμον B² *in marg.* V M Z *in textu*, quo loco U B τούτων δὲ τοσοῦτων ὄντων οὐχ ἅπαντας δεῖν κωλύειν τὸν νόμον | 28 τέχνην U τέχνη B V M | 38 δεικνύς *correxī* δεικνόντα *codd.*

5 cf. Plat. Phaedr. 246 b. | 20 Plat. Legg. VIII. 837 d. | 25 Plat. Legg. VIII. 839 c. | cf. 28 Plat. Legg. VIII. 838 d—840 a. | 48 Plat. Legg. VIII. 840 d e.

17 voluerat] *Edit. 1503 et 1516 add.* Verba ipsa Xenophontis haec sunt: «Λεκτέον δὲ μοι δοκεῖ καὶ περὶ τῶν παιδικῶν ἐρώτων. ἔστι γὰρ τι καὶ τοῦτο πρὸς παιδείαν. οἱ μὲν τῶν ἄλλων ἕλληνας ἢ ὡσπερ οἱ Ἰοιοῖτοί ἀνὴρ καὶ παῖς συζυγόντες ὁμιλοῦσιν, ἢ ὡσπερ Ἰλλεῖτι διὰ χαρίτων τῇ ἕρα χροῶνται. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ παντάπασι τοῦ διαλέγεσθαι τοὺς ἐραστὰς εἰργαῖον ἀπὸ τῶν παιδῶν. ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐναντία καὶ τούτοις πᾶσι γνοῦς, εἰ μὲν τις αὐτῶς ὢν οἷον δεῖ, ἔχασθεις ψυχὴν παιδὸς περὶ ὅτι ἀμειπτον φίλον ἀποτελέσασθαι καὶ συνεῖναι, ἐπὶ καὶ καλλίστην ταύτην παιδείαν ἐνόμιζεν, εἰ δὲ τις παιδὸς σώματος ἠργόμενος ἀσχίστων τοῦτο θεῖς ἐποίησεν ἐν Λακεδαίμονι μηδὲν ἤττον ἐραστὰς παιδικῶν ἀπέχεσθαι, ἢ γονεῖς παιδῶν, ἢ καὶ ἀδελφοὶ ἠδελφῶν εἰς ἀφροδίσει ἀπέρχονται.» *Edit. 1469 om.*

- θηρίων πολλῶν χείρους» εἶναι, »οἱ κατὰ μεγάλας ἀγέλας γεννηθέντες, μέχρι
 V 206 μὲν παιδογονίας ἤϊθεοι καὶ ἀκήρατοι γάμων τε καὶ ἀγνοὶ ζῶσιν, ὅταν δ'
 εἰς τοῦτο ἡλικίας ἔλθωσι, συνδυασθέντες ἄρρην θηλεία κατὰ χάριν καὶ
 θήλεια ἄρρην, τὸν λοιπὸν χρόνον ὁσίως καὶ δικαίως ζῶσιν, ἐμμένοντες
 βεβαίως ταῖς πρώταις τῆς φιλίας ὁμολογίαις. δεῖν δὲ θηρίων γε αὐτοὺς 5
 U 141^v ἀμείνους εἶναι. τοῦτον μὲν οὖν αὐτοῖς πρῶτον τίθεται νόμον ὁ Πλάτων,
 B 97^v ἄρρένων τε καὶ πάσης τῆς παρὰ φύσιν μιξέως καὶ θηλείας ἀρούρας, ἥ μὴ
 βούλοισ' ἂν φύεσθαι τὸ σπαρὲν, πάντῃ ἀπέχεσθαι ἐπιτάττοντα. δεύτερον
 δὲ καὶ πραότερον, εἴ τις μὴ πάντῃ δύναίτο τῆς ἀτάκτου κατακρατεῖν ἀφρο-
 δίτης, μέγιστον αὐτὴν δυναμένην ὄρων ἐν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων τοῖς 10
 πλείστοις, τὸν διὰ τε πόνον ἄλλοσε τρέποντα τὴν ἡδονῶν ῥώμην, τὸν τε
 κελεύοντα μὴ ἀναιδῶς τοῖς ἀφροδισίοις χρῆσθαι, τοῖς γε γυναικεῖσι δηλο-
 νότι, ἀλλὰ λανθάνειν αὐτοῖς χρώμενον, τὸ μὴ λανθάνειν αἰσχρὸν τε καὶ οὐ
 καλὸν οὐδαμῶς νομίζοντα. εἴ γὰρ μὴ εἶη »ἀναίδεια τῇ τῶν ἀφροδισίων
 χρήσει, σπανίως τῷ τοιούτῳ δι' αἰσχύνην χρώμενοι ἀσθενεστέραν ἂν αὐτὴν 15
 δέσποιναν κτῶντο ὀλιγάκις χρώμενοι.« οὕτω γὰρ φησι δυοῖν θάτερον ἔσται.
 καὶ ὅρα ὁ ἀναγινώσκων τὴν τοῦ νόμου ὠφέλειάν τε καὶ σεμνότητα. ἥ γὰρ
 οὐδεὶς ἂν τολμῶη οὐδενὸς »ἀπτεσθαι τῶν γενναίων ἅμα καὶ ἐλευθέρων πλήν
 γαμετῆς ἑαυτοῦ γυναικός, ἄθρυτα δὲ παλλακῶν σπέρματα καὶ νόθα μὴ σπεί-
 ρειεν μηδὲ ἄγονα ἄρρένων παρὰ φύσιν«. τοῦτο δ' ἐστὶ τοῦ πρῶτου νόμου. 20
 »ἢ — ὁ γε ὁ δεύτερος ἀπεργάζεται νόμος — τὸ μὲν ἄρρένων πάμπαν ἀφελοί-
 μεθ' ἂν, τὸ δὲ γυναικῶν, εἴ τις συγγίνοιτό τιμι πλὴν ταῖς μετὰ θεῶν καὶ
 ἱερῶν γάμων ἐλθούσαις εἰς τὴν οἰκίαν, ὠνηταῖς εἶτε ἄλλω ὄτρωοῦν τρόπῳ
 κτηταῖς, μὴ λανθάνων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας πάσας, τάχ' ἂν ἄτιμον αὐτὸν
 τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπαίνων νομοθετοῦντες, ὀρθῶς ἂν δόξαιμεν νομοθετεῖν«. 25
 * Ὅρα, ἄνθρωπε, τὸν πρῶτον νόμον, ὅσον μετέχει θειότητος, οὐκ
 U 142 ἄρρένων μόνον καὶ τούτου τοῦ μιάσματος πάντῃ κελεύων ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ
 V 206^v καὶ πάσης ἀγόνου θηλείας, καὶ οὐκ ἀγόνου μόνον, ἀλλὰ καὶ νόθου σποραῖς
 καὶ παλλακῶν χρήσεως πάσης τῶν μὴ μετὰ ἱερῶν γάμων εἰς τὴν οἰκίαν
 εἰσελθουσῶν; αἰσθάνη καὶ τοῦ δευτέρου τῆς ἀρετῆς, τὸ μὲν τὸ ἄρρένων 30
 πάντῃ διακωλύοντος, τὸ δὲ γυναικῶν τῶν μὲν νομίμων πάντῃ συγχωροῦν-
 τος, τὸ δὲ τῶν παλλακῶν τῶν γε μὴ ὡς γαμετῶν, ἀλλ' ἔξω τῆς οἰκίας
 μετ' εὐλαβείας καὶ λανθανόντως, τοῦτό τε βούλεσθαι τὸ συνιόντας λανθά-
 νειν τὴν παλλακῶν δηλονότι τῶν μὴ ὡς γαμετῶν χρῆσιν, οὐ τὴν ἄρρένων
 λαθραίαν γίνεσθαι; εἴ οὖν συνίης, διὰ τί κακουργεῖς; ἢ ὅτι Λατῖνοι τῶν 35
 μὲν πρωτοτύπων λόγων τοῦ Πλάτωνος οὐκ ἐπαύουσι, τῇ δὲ σῆ ἑρμηνεία
 καλῶς ποιῶντες οὐ προσέχουσι, διὰ τοῦτο λήσειν ᾤθηθης; εἰ δὲ μὴ συνίης,
 διὰ τί κριτὴν σεαυτὸν τῶν τοιούτων καθίζεις; ἀλλὰ τοιοῦτον ψυχὴ μοχθηρὰ
 B 98 Ἐριννύσιν ἐλαυνομένη καὶ μανία κατεχομένη καὶ μίσει ἢ πάθει ὄτρωοῦν
 ἐσκοτωμένη ἀποπιμπλάναι τὴν κακίαν ἐπιθυμοῦσα, δεύτερα πάντα τίθεται 40
 τῆς ἀληθείας.
 5 Ἴνα δὲ εἰδῆτε οἱ ἐντυγχάνοντες καὶ ἄλλαις τῶν εὐνομουμένων πόλεων
 τά γε περὶ ἄρρένων ἐρώτων νόμιμά τε γεγονέναι καὶ σεμνῶς ἐπιτετε-

toriae cupiditate, quam consequi ex palaestra cupiebant, continentissime vixerunt nullam alioquin animi eruditionem habentes. »Quodsi eiusmodi homines, inquit, ita faciunt, longe profecto facilius id facere possunt, qui pulcherrimae omnium victoriae causa adversus vitia pugnant, seque felicissimos sperant futuros, si superatis voluptatibus continentiae palmam obtinuerint.« Oportere ait homines haud deteriores esse avibus aut ceteris beluis, »quae inter greges amplissimos ortae ad iustam usque aetatem procreandae proles caste immaculateque vivunt. Ubi vero aetatis iam ratio exigit, mas cum femina et femina cum mare suavissime iunguntur, atque ita reliquum vitae suae tempus iuste religioseque vivunt, summa fide prima amoris sui foedera et iura servantes. Oportere igitur homines meliores beluis esse, non deteriores.« Primam itaque legem de rebus venereis Plato suis hominibus tulit, ut a marium omnique contra naturam libidine prorsus abstineant et ab omni solo, in quo nasci nequeat, quod satum est. Secundum, ut, si se nullo modo continere possunt, maris saltem nefandam et plenam sceleris atque abominandam libidinem vitent, feminas autem, si quas libuerit praeter coniuges utpote ancillas et pedisequas aut alias contubernales, adeant quidem, verum non temere neque impudenter, sed ita ut ceteros lateant, alioquin privari laude civili et notari ignominia debeant.

20 Sic Plato legitimarum uxorum usum passim concedit, reliquarum prohibet vel, si quid plus veneris naturalis permittit, non nisi cum paelicibus domesticis et clam et, ut omnes tam viros quam mulieres lateat, fieri iubet, ea scilicet causa, ut pudore atque ignominiae metu homines raro ausint peccare. Sic enim libro sexto de Legibus scribit. Duplicem esse appetitum, in quo virtus vitiumve consistat, prout quisque bene vel male institutus est, alterum ventris, alterum veneris. Praecedit ille edendi bibendique appetitus, sequitur summo cum ardore quasi furiis hominem agitans venus. »Itaque consilio opus est, quo animus a voluptate ad virtutem revocetur, quod tribus illis praecipue fit, metu, lege, vera monendi ratione.« Haec Plato. Adversarius vero, quae de feminarum usu ab illo dicta sunt, trahit ad mares et Platoni obiicit, quod maris usum concesserit, modo qui peccat, latere possit, homo magis calumniae quam veritatis studiosus. Quod enim Plato de feminae usu illicito puniendum esse dixit, nisi omnes tam viros

6 πρῶτον U^x *suprascripsit* | 12/13 τοῖς γε γυναικεῖσι δηλονότι U *om.* B² *in marg.* V M Z *in textu* | 29/30 τῶν μὴ — εἰσελθουσῶν; U^x *in marg.* B V M Z *in textu*, quo loco U ὧν τί μᾶλλον τοῖς εὐαγγελικοῖς ἡμῶν νόμοις συμφέρον; | 82 τῶν γε — οἰκίας U^x *in marg.* B V M Z *in textu* | 84 τῶν μὴ ὡς γαμετῶν U^x *in marg.* B V M Z *in textu*

14 Plat. Legg. VIII. 841 a. b. | 18 Plat. Legg. VIII. 841 d. e.

19 debeant] *Edit. 1503 et 1516 add.* Ita enim ait: »Εἴ τις συγγίνοιτό τινι πλὴν ταῖς μετὰ θεῶν καὶ ἱερῶν γάμων ἐλθούσαις εἰς τὴν οἰκίαν, ἀνηταῖς ἢ ἄλλῃ τῷ τρόπῳ κτηταῖς, μὴ λανθάνων ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας πάσας, τάχ' ἂν ἀτιμον αὐτὸν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπαίνων νομοθετοῦντες, ὀρθῶς ἂν δόξαιμεν νομοθετεῖν.« *Edit. 1469 om.*

- δεῦσθαι, οὐδὲ τούτου δὲ Πλάτωνα πρῶτον εὐρετὴν γενέσθαι, ἀκούσατε
 Ξενοφῶντος ἀνδρὸς σεμνοτάτου ἐν τῇ Λακεδαιμονίων Πολιτείᾳ τοιαῦτα λέγον-
 τος· »λεκτέον δέ μοι δοκεῖ εἶναι καὶ περὶ τῶν παιδικῶν ἐρώτων. ἔστι γάρ
 τοι καὶ τοῦτο πρὸς παιδείαν. οἱ μὲν τοίνυν ἄλλοι Ἕλληνες ἢ ὡσπερ Βοιω-
 U 142^v τοὶ ἀνὴρ καὶ παῖς συζυγέστες ὁμιλοῦσι ἢ ὡσπερ Ἡλεῖοι διὰ χαρίτων τῇ 5
 ὥρᾳ χρῶνται. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ παντάπασιν τοῦ διαλέγεσθαι τοὺς ἐραστὰς εἰρ-
 γουσιν ἀπὸ τῶν παιδῶν. ὁ δὲ Λυκουῦργος ἐναντία καὶ τούτοις πᾶσι γνούς,
 εἰ μὲν τις αὐτὸς ὢν, οἷον δεῖ, ἀγασθεὶς ψυχὴν παιδὸς πειρῶτο, ἀμεμπτον
 φίλον ἀποτελέσασθαι καὶ συνεῖναι, ἐπῆνει καὶ καλλίστην παιδείαν ταύτην
 ἐνόμιζεν. εἰ δὲ τις παιδὸς σώματος ὀρεγόμενος φανείη, αἰσχιστον τοῦτο 10
 V 207^v θείσ ἐποίησεν ἐν Λακεδαίμονι μηδὲν ἤττον ἐραστὰς παιδικῶν ἀπέχεσθαι,
 ἢ γονεῖς παιδῶν ἢ καὶ ἀδελφοὶ ἀδελφῶν εἰς ἀφροδίσια ἀπέχονται«. ἴσμεν
 γὰρ δὴ τὰ μέγιστα νόμους καὶ τιμὰς καὶ ἀτιμίας καὶ τὰ ἐκ νέων ἔθῃ ἐν
 (lat. 6, 4) πᾶσιν ἰσχύειν. ὅθεν καὶ Πλάτων ἐν ἕκτῳ τῶν Νόμων τριττὰς εἶναι χρεῖας
 καὶ ἐπιθυμίας φησὶν ἀνθρώποις, »δι' ὧν ἀρετὴ τε αὐτοῖς ἀγομένοισι ὀρθῶς 15
 καὶ τὸναντίον ἀπαβαίνει κακῶς ἀχθεῖσιν.« ταύτας δὲ εἶναι ἐδωδὴν τε καὶ
 πόσιν εὐθύς γενομένοισι καὶ ἔρωτα ὀξύτατον ὕστατον μὲν ὀρμώμενον,
 διαπυρωτάτους δὲ τοὺς ἀνθρώπους μανίαις ἀπεργαζόμενον, περὶ τε τὴν τοῦ
 γένους σποράν ὕβρει πλείστη καόμενον. τὸν τε βουλόμενον αὐτὰ »εἰς τὸ
 βέλτιστον παρὰ τὸ λεγόμενον ἡδιστον τρέπειν, τρισὶ τοῖς μεγίστοις πει- 20
 ρᾶσθαι κατέχειν, φόβῳ καὶ νόμῳ καὶ τῷ ἀληθεῖ λόγῳ«. καὶ μακρὸν ἂν
 εἶη καταλέγειν, ὅσα καὶ οἷα πανταχοῦ τῶν ἑαυτοῦ λόγων Πλάτων σοφώ-
 τατά γε ἅμα καὶ σεμνότατα περὶ τε ἡδονῶν ἀποχῆς τῶν ἀτάκτων καὶ τῆς
 κατὰ φύσιν αὐτῶν μόνον χρήσεως νομοθετεῖ, τιμὰς μὲν ταῖς κατορθοῦσιν,
 U 143^v ἀτιμίας δὲ τοῖς παραβαίνουσιν ἐπιτιθεῖς. δι' ὃ τούτοις μὲν τέλος ἐπιθετέον 25
 μόλις ποτὲ καὶ διὰ μακροῦ τοσοῦτον τῶν ἀδίκων ἐπὶ ἀσελγείᾳ καὶ ἀφρο-
 B 98^v δισίοις ἀτάκτοις καὶ ἡδοναῖς ἀκολάστοις λοιδοριῶν μέγα καὶ ἀχανὲς δια-
 νηξαμένοις πέλαγος. ἐπὶ δὲ τὰ ἐξῆς ἴτεον καὶ ἐλεγκτέον, ὅση δύναμις
 κάκεινων πῆ μὲν τὴν μωρίαν, πῆ δὲ τὸ ψεῦδος.

Κεφ. ζ' Περὶ βραχυγαμίας καὶ ὀλιγοτεκνίας καὶ πενίας, περὶ ὧν Πλάτων 30
 ἐνομοθέτησεν.

- 7, 1 Πρὸς οὖν τοῖς εἰρημένοισι ἔτι κατηγορεῖ Πλάτωνος ὁ γεννάδας οὗτος
 ὡς ὀλιγάνθρωπον ἑαυτῷ καὶ ἀσθενῆ τὴν πόλιν ποιοῦντος, ἢ μὴ βούλεται ταῖς
 γυναῖξιν ἐπὶ παιδοποιίᾳ χρῆσθαι τοὺς ἀνδρας πλέον ἢ δέκα ἐτῶν μηδὲ πλείους
 δύο παιδῶν τεκνοποιεῖσθαι, προσέτι δὲ καὶ πενία τρυχομένην μὴ ἐῶντος 35
 τὴν οὐσίαν αὐξέσθαι τοῖς πολίταις ὑπὲρ τέτταρας μνᾶς. ὅπου πολλὰ μὲν
 βοᾶ, πολλὰ δὲ ληρεῖ πλῆθος πολιτῶν καὶ πλοῦτον ἐπαινῶν καὶ ὅσα ἄλλα
 τοῖς αὐτοῦ ἠθεσι προσήκοντα λέγει. ὧν εἰ τις πρὸς ἕκαστον ἀπολογεῖσθαι
 βουληθεῖη, ἀπέραντος αὐτῷ ἔσται πόνος, φύσιν ἔχοντος ἐνὸς μὲν λόγου
 V 207^v λοιδοροῦ μόλις διὰ πολλῶν καὶ μακρῶν λόγων διαλύεσθαι ἱκανῶς. τούτου 40
 δὲ ἔσμον βλασφημιῶν ἐν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ κατὰ τοῦ σοφαῦ τούτου ἀνδρὸς

quam mulieres lateat, hic ita accipit, ut, sive mare sive femina aliquis libidinose utatur, modo id clam fiat, irreprehensibilis sit, quod certe fieri sine ignorantia aut animi perversitate non potest.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΕΤΣΙΟΣ

Cap. VII. De brevitate matrimoniorum, paucitate liberorum et patrimoniorum
 5 tenuitate.

Sed quid praeterea Platoni obiiciat, videamus. Vetuisse hunc inquit, 7, 1
 ne quis ultra decennium uxore uteretur neve plures duobus liberos pro-
 crearet. Tum etiam prohibuisse, ne patrimonia supra quattuor minas au-
 gerentur. Super quibus exclamat adversarius et verba inordinate de opu-
 10 lentia fundit. Tum mores Platonis hoc etiam loco vituperat. Sed male-
 dicentiam adversarii nihil, quod Platonis moribus conveniat, exprimere supra
 demonstravimus. In qua re necessarium fuit pleraque loca Platonis interpre-

10 φανελέη om. U B V M | 11 ἐν scripsi ἀν U B V

8 Xenoph. De Rep. Laced. II. 12 — 13. | 15 Plat. Legg. VI. 782 e | 19 Plat. Legg. VI. 783 a.

- ἐξεμημεκότος, ὡς πάσας ῥάδιον λῦσαι τοῖς ἐκ τῶν ἡμῖν εἰρημένων ὡς ἐξ ἀρχῶν ὀρμωμένοις, ἐροῦμεν οὖν καὶ πρὸς ταῦτα καὶ τᾶλλα ὡς οἶόν τε διὰ βραχείων. πρὸς μὲν γὰρ τὰς κατὰ τοῦ βίου αὐτοῦ λοιδορίας καὶ τὰς ἀδίκους ἐκείνας κατὰ τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ συκοφαντίας, ἐπεὶπερ πρὸς ἄνδρας Λατίνους αὐτῷ γινομένου τοῦ λόγου, καὶ μάλιστα τοὺς τῆς νῦν 6
- U 148^v γενεᾶς μηδαμῶς τὰ Πλάτωνος μήτε εἰδότες μήτε θαυμάζοντας μήτε τοῖς ἐκείνου σχολάζοντας, ἔδοξεν ἂν τισιν ἴσως πιθανότητός τινος τὰ λεγόμενα μετέχειν, ἀκούοντας ἐκ τῶν αὐτοῦ Πλάτωνος λόγων, ὡς ἔδοκει, τὰς πλείους τῶν συκοφαντιῶν δεικνυμένας, ἀναγκαῖον ἡμῖν γέγονε διὰ μακρῶν τῶν ἐκείνου λόγων, μὴ ὄντων γε παρὰ Λατίνους, τούναντίον ἀποδείξαι. δι' ὃ καὶ 10 εἰς μῆκος ἀναγκαίως ὁ λόγος ἐκτέτακται. τὰ δ' ἐπόμενα, ἐπεὶπερ μωρίας ἢ ὀμαθίας εἰσὶν ἐγκλήματα τὰ γε πλείω, ταῦτα δὲ οὐ πολλῶν ἡμετέρων δέονται λόγων, τῶν ἀκροατῶν τούτων δὴ τῶν Λατίνων τῇ μὲν οἰκείᾳ σοφίᾳ εὐχερῶς ἂν τὴν ἐπὶ πάντα Πλάτωνος σοφίαν κρινούτων, τῇ δὲ φρονήσει καὶ περὶ πάντα τὰ πρακτὰ ἐμπειρία ἀκριβεῖ τῆς Πλάτωνος μεγα- 15 λονοίας καὶ γνώσεως πολλὰ καὶ μεγάλα κόν τούτοις αὐτοῖς τοῖς ὑπὸ
- B 99 τούτου λοιδορουμένοις δείγματα ὀψομένων. διὰ ταῦτ' οὖν ἡμῖν καὶ ἅμα διὰ τὸ πλεῖστα περὶ τῶν ἄλλων εἰπεῖν βραχύτερος ὁ περὶ τῶν λοιπῶν, εἰ καὶ μὴ πάντων, ἔσται λόγος.
- 2 Φαμέν τοίνυν πρὸς τὰ προειρημένα τὸν Πλάτωνα μὴ φλεγμαίνουσαν 20 μὴδὲ τρυφῶσαν πόλιν οἰκίζοντα μὴδὲ συρφετόν τινα καὶ μισγάγκειαν ποιμένων τινῶν καὶ συβοτῶν καὶ ξυγκλύδων ἀνδρῶν, οἷς ἀνέωκται τὰ ἄσυλα συλλέγοντα, καπήλων, ἐμπόρων, ῥαψωδῶν, ὑποκριτῶν, χορευτῶν, ἐργολάβων, τιτθῶν, τροφῶν, κομμωτριῶν, κουρέων, ὀψοποιῶν τε καὶ μαγείρων τρέφοντα, ἀλλ' ἀκραιφνή καὶ καθαρὰν πολιτείαν, τοῖς μὲν ἀναγκαίοις πᾶσιν ἱκανῶς 25 ἔχουσαν, τῶν δὲ περιττῶν τε καὶ ἀχρήστων, ἃ διεστραμμένη ἢ φύσις
- V 208 ἐμηχανήσατο, οὐδενὸς δεομένην συνιστάντα, σωφροσύνης τε καὶ αἰδοῦς U 144 καὶ ἀνδρείας καὶ πάσης ὅλως ἀρετῆς ἐργάτην συνιστάντα, τὴν μὲν παιδο- (lat. 7, 3) ποιῶν ἐπὶ τοσοῦτον συγκεχωρηκένας, ἐφ' ὅσον καὶ τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης εὐρρωστούντων τῶν σωμάτων καὶ ἀκμαζόντων εὐρρωστα καὶ τὰ 30 τέκνα γενέσθαι καὶ μὴ ἀμενηνὰ καὶ ἀσθενῆ καὶ ἐξίτηλα, τοῦτο δ' ἂν συμβαίνειν, εἰ μήτε ὑπὲρ τὸ δέον τεκνοποιοῖντο. ὅθεν οὔτε πρὸ ὀκτωδεκάτου ἢ εἰκοστοῦ ἔτους ταῖς γυναῖξιν ἢ τριακοστοῦ καὶ τριακοστοῦ πέμπτου τοῖς ἀνδράσι τὴν ξύνοδον συγχωρεῖ οὔτε παρακμαζούσης ἤδη τῆς ἡλικίας αὐτοῖς περὶ παίδων γένεσιν σχολάζειν ἐνδίδωσιν. τοῦτο δὲ καὶ Ἀριστοτέλει δοκεῖ ἐν 35 τῷ ἔβδόμῳ τῶν Πολιτικῶν λέγοντι. »ἔστι δ' ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς φαῦλος πρὸς τεκνοποιῶν. ἐν γὰρ πᾶσι ζώοις ἀτελῆ τὰ τῶν νέων ἔκγονα καὶ θηλυτόκα μᾶλλον καὶ μικρὰ τὴν μορφήν, ὥστ' ἀναγκαῖον ταῦτο τοῦτο συμβαίνειν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. τεκμήριον δέ· ἐν ὅσαις γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζεται τὸ νέους συζευγνύνας καὶ νέας, ἀτελεῖς καὶ μικροὶ τὰ σώματά 40 εἰσιν. ἔτι δὲ ἐν τοῖς τόκοις αἱ νέαι πονοῦσί τε μᾶλλον καὶ διαφθείρονται πλείους.» καὶ αὖ· »τὰ τῶν πρεσβυτέρων ἔκγονα καθάπερ τὰ τῶν νεωτέρων ἀτελῆ γίνεται καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς διανοίαις. τὰ δὲ τῶν γε-

tari, ut Latini Graecam ignorantes linguam, quid ex illius sententia legerent, haberent. Hoc vero loco multorum interpretatio minime necessaria erit, quippe ratio ipsa rerum satis superque erit ad Platonis defensionem, quam quisque vestrum approbare facile poterit, etiamsi plura Platonis verba non
5 audiat.

Enimvero non vulgarem quandam lascivam et divitiis affluentem rem
publicam condit, non colluviem pastorum aut profugorum hominum quasi
in asylum congregat, non mercatores, sartores, tonsōres, nutrices, vectores,
histriones, saltatores, adulatores, parasitas, coquinae et pompinarum mini-
10 stros admittit, sed puram, sinceram, sine ullo fūco, sine ulla labe voluptatis civitatem constituit, quae omnia ad humanam vitam necessaria abunde suppeditet, supervacua et inutilia, quae appetere depravata natura consuevit, non habeat, nihilo egeat, nihilo abundet. Itaque modum et pecuniis et liberis procreandis describit, ne alterutra re voluptas, quae exitium rei
15 publicae esse solet, contrahatur aut per inopiam proles numerosior ali digne educarique non possit, praesertim temporibus belli difficilibus et iniquis.

Non tamen duobus filiis prolem ad summum determinat, ut adversarius fingit, sed ut saltem duo sint liberi, iubet. Nec vetat, ne quis ulterius procreet, sed ne quis minus quam marem et feminam habeat, edicit. Quamquam
20 non, quot quisque voluerit procreandos, censet, sed hunc statuit terminum minoris numeri, quod adversarius intellegere noluit et, quasi duorum dumtaxat numerum Plato praescripserit, reprehendit. Ceterum si cui procreatis iam liberis mare et femina uxor obierit, huic liceat novercam suis liberis non ducere, si ita libuerit. Quem etiam locum male adversarius intellegit. Non enim,
25 ne omnino ducatur noverca, Plato iubet, sed ut, si libuerit, non ducatur. Liceat tamen ducere, si velit, cum adversarius intellegat omnino, ne ducatur, Platonem prohibere. Voluit sane Plato, postquam et naturae satisfactum et rei publicae maris et feminae procreatione, — censebat novercae molestiam, quae saepenumero intolerabilis est privignis, si ita patres vellent, auferre
30 officiumque legum latoris existimavit — id parentis arbitrio integrum relinquere. Illud vero vetuisse Platonem fateor ducere quemquam uxorem, nisi

1 ἐξήμεχότος scripsi ἐξημεχότος codd. | 18 τῶν U] om. B V M | 27 συνιστάντα V συνιστάντος B M συνιστάντ U | 28 συνιστάντα V συνιστάντος B M συνιστάντ U

36 Arist. Pol. η 16. 1335 a, 11—18. | 42 Arist. Pol. η 16. 1335 b, 29—31.

γηρακότων ἀσθενῆ.« καὶ γὰρ τῷ ὄντι οὕτως ἔχει τάληθές. οἷα γοῦν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀνθρώποις ἐκ τοῦ ἐναντίου γεννήματα γίνονται, ὁσημέραι πειρώμεθα. φυλαττόμεθα δέ, εἰ καὶ μὴ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, ἐπὶ γε γοῦν τῶν βοσκημάτων ἡμῶν, ὥστε μὴ συμβῆναι τό γε τοιοῦτον. κύνας γὰρ γενναίους

B 99^v ἢ ἵππους ἢ βόας ἢ ὄτουοῦν ἄλλου τῶν βοσκημάτων ἀγέλην τρέφοντες, 5
U 144^v γενναίους μὲν καὶ ἀκμάζοντας τοὺς ἐπιβαίνοντας ἐκλεγόμεθα, γενναίας δὲ καὶ τὰς ἐπιβαινομένας, τὴν μὲν οὐσίαν ὡς εὖ ἔχειν ἐπιμελούμενοι, τῶν δὲ τῆς οὐσίας ταύτης κυρίων οὐκ ἀλέγοντες.

3 Ἄρρενα δὲ καὶ θῆλυον ἱκανὸν εἶναι παιδοποιίας ἀριθμὸν φησιν, οὐ
V 208^v κωλύων μὲν καὶ πλείους ἐν τῷ ὀρισμένῳ καὶ ἐκδεδομένῳ χρόνῳ γεννᾶν, 10
ἀλλὰ τὸν ἐλάχιστον ὄρον τιθέμενος, οὐ κωλύων τὸ περαιτέρω. τὸν ἐλάχιστον οὖν, οὐ τὸν μέγιστον ὄρον τῆς τεκνοποιίας ὑπογράφει Πλάτων, οὐδὲ βούλεται μὴ πλείους, ἀλλὰ μὴ ἐλάττους δυοῖν παῖδας τοῖς πολίταις γενέσθαι. ὁ μὴ βουλευθεὶς ὁ κατήγορος συνεῖναι, μέμφεται αὐτόν, ὡς ἂν εἰ μὴ πλείους δυοῖν ἐτίθετο δεῖν ποιεῖσθαι. δῆλον δέ· ἐπεὶ γὰρ τοὺς 15
ἄπαιδας ἀναγκάζει καὶ δευτέραν ἀγαγέσθαι γυναῖκα· »ἄπαιδα, φησί, λέγομεν τὸν μὴ ἄρρενα καὶ θήλειαν ἔχοντα παῖδας.« ὧ δὲ τοιοῦτοι παῖδες εἰσι, τούτῳ δὲ ἐξεῖναι αὐτοὺς οἴκοι τρέφοντα μὴ ἀγαγέσθαι αὐτοῖς μητριάν. ὁ καὶ αὐτὸ οὐ καλῶς ὁ κατήγορος ἐκλαμβάνει, νομίζων ἐπιτάττειν τὸν Πλάτωνα μὴ ἀγαγέσθαι μηδένα μητριάν τοῖς παισίν. οὐ γὰρ ἐπιτάττει, οὐδὲ νόμῳ κελεύει 20
μὴ ἀγαγέσθαι, ἀλλ' εἰ οὕτω τινὶ δόξειεν, ἐξεῖναι αὐτῷ μὴ ἀγαγέσθαι. λειτουργητέον τε γὰρ ἱκανῶς ἤδη τῇ φύσει καὶ τῇ πολιτείᾳ τὸν ἄρρενα καὶ θήλειαν ἔχοντα παῖδας, καὶ τὸ μητριᾶς ἄχθος ἀνύποιστον εἶναι τοῖς ἐξ ἄλλου γάμου παισίν. συγχωρεῖ τοίνυν — οὐκ ἀναγκάζει — ὁ νομοθέτης τῶν πατέρων τοῖς βουλομένοις τὸ τοιοῦτον μητριᾶς ἄχθος ἀφαιρεῖσθαι τῶν 25
παίδων. καίτοι ὅς τὸ χρεῶν λειτουργῶν ἄρρενα καὶ θῆλυον καταλείπει παῖδας μεθ' αὐτὸν ζῶντας, οὐ μικρὸν τι τῷ ἀνθρωπίνῳ συντελεῖ βίῳ. ὀρώμεν γὰρ, εἰ καλῶς σκέψασθαι βουλευθείημεν, ὀλιγίστοις τυττό γε τῶν πατέρων συμβαῖνον καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἐξ ἀπαλῆς νεότητος μέχρι ἐσχάτου γήρως τεκνοποιῖα σχολασάντων καὶ ὑπὲρ πεντεκαίδεκα καὶ εἴκοσι παιδο- 30
σπορησάντων, δύο τῶν υἱέων ζῶντας μεθ' ἑαυτοὺς καταλιπεῖν. ἐμοὶ γοῦν μόνῳ ἐκ πεντεκαίδεκα ἀδελφῶν οἱ φυτεύσαντες ζῶντι, τοῖς δ' ἄλλοις ἄπασιν ἐπαπέθανον, ἀπὸ νεότητος μέχρι γήρως ἐσχάτου ἀλλήλοις συμβεβιωκότες.

4 Πλοῦτον δὲ εἰδὼς Πλάτων φθορᾶς ἡθῶν ἀνθρωπίνων καὶ στάσεων
V 209 καὶ δικῶν πασῶν, ἐχθρας τε καὶ μίσους αἴτιον ὄντα, τῆς ἰδίας πόλεως 35
U 145 ἐξορίζει, ὡς βελτίστην, οὐχ ὡς πλουσιωτάτην αὐτὴν εἶναι βουλόμενος. πλούσιον γὰρ σφόδρα καὶ σφόδρα ἀγαθὸν ἅμα τὸν αὐτὸν εἶναι, ἀδύνατον εἶναι φησι πολλοῖς τε καὶ καλοῖς λόγοις, ὅμοια λέγων τοῖς ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις λεγομένοις· »εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελθεῖν.« ἀνάγνωθι ἐν τῷ τρίτῳ 40
τῶν Νόμων ὅσα περὶ τούτων φιλοσοφεῖ, ὅσα ἐν τῷ πέμπτῳ κάλλιστά τε καὶ σοφώτατα περὶ τῆς τούτου πρὸς ἡθῶν χρηστότητα διαμάχης φησίν, ὅσα ἐν ὀγδόῳ περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἔρωτος τοῦ πλούτου ἀποβαινόντων κακῶν

annos triginta vel quinque et triginta natus esset, et nubere aliquam, nisi vigesimum vel saltem duodevigesimum annum excessisset. Quod eo consilio fecit, ut florente aetate parentum liberi robustiores procrearentur. Aetate enim adhuc imperfecta debiles, infirmos, parum vivaces necesse est liberis procreari, quapropter nec ingravescente iam aetate procreandae suboli indulgendum arbitratur. Ut enim iuniorum, sic seniorum filii parum perfecti validique gignuntur. Quod Aristoteli quoque placere videtur, cum libro Politicorum septimo ita scribit: »Juvenum coniunctio vitiosa est ad subolem procreandam. Nam in omni animantium genere proles adolescentum imperfecta est, magnaue ex parte feminea et perexigua oritur. Quam ob rem hoc idem hominibus quoque accidat, necesse est. Cuius rei argumentum est, quod in his civitatibus, in quibus mos est adolescentes cum puellis nondum viro maturis matrimonio copulari, homines imperfecti et parva statura sunt. Tum etiam in parturiendo vehementius laborant puellae magnaue ex parte pereunt.« »Seniorum quoque imperfecta est proles tum animo, tum etiam corpore, et sicut iuniorum, ita etiam senum longe imbecillior provenit.« Aetas etiam ab Aristotele eadem fere, quae a Platone suboli procreandae decernitur. Feminae enim quintus et vigesimus annus, mari quintus et trigesimus statuitur. Cum igitur tam Plato quam Aristoteles annum quintum et trigesimum initio procreandi tribuant neuterque eorum seniorum procreationem probet, cur errare dicendus est Plato, si temporis spatium, quo procreari commode possit, decem aut quindecim annis descripsit, quod ab adversario reprehenditur? Profecto si animo libero esset, si recte iudicaret obiurgator iste Patonis, non tanta id cum asseveratione reprehenderet.

Opes autem et divitias Plato de sua re publica eiicit, quia novit hinc oriri seditiones, controversias, odia, simultates, inimicitias, tum vero voluptates, luxum, libidinem et reliqua malorum genera, quae rem publicam pessumdant et optimam quamque civitatem evertunt. Bonam enim, non opulentam civitatem suam facere conatur, nec fieri posse existimat, ut idem et praedives sit et virtute praefectus, quem ad modum in sacris libris nostrae religionis legitur facilius esse camelum per foramen acus transire, quam divitem ingredi regnum caeleste. Quam multa in tertio de Legibus libro, quam multa in quinto, in octavo, in nono de malis disseruit, quae a divitiis proficiscuntur? Quae, ut prolixitatem fugiam, hoc loco praetereo. Quadraginta vero et quinque milibus locupletum constituens civitatem non exiguam, ut adversarius dicit, et contemnendam facit, sed talem, quae et ulcisci vicinos, si iniuriam fecerint, et iuvare, si acceperint, valeat. Nam

7 ἔχειν B V M ἔχει U | 11/15 τὸν ἐλάχιστον — δῆλον δὲ U om. B² in marg. V M Z in textu | 18 μὴ B² V μὲν M | 18/26 ὁ καὶ αὐτὸ — παίδων U om. B² in marg. V M Z in textu | 28 τὸ B V τῷ U | 38/40 ὁμοία — εἰσελθεῖν U om. B² in marg. V M Z in textu | 40 τῶν οὐρανῶν codd. τοῦ θεοῦ edit.

16 cf. Plat. Legg. XI. 925 c | 39 Marc. 10, 25.

ἄσα ἐν τῷ ἐνάτῳ καὶ πανταχοῦ τῶν αὐτοῦ λόγων. ἡμεῖς γὰρ διὰ τὸ μῆκος παραιτούμεθα λέγειν. πεντακισχιλίων δὲ τὴν πόλιν καὶ τετταράκοντα γεωμόρων ποιῶν, οὐ μικρὰν αὐτὴν οὐδ' οἶαν εὐκαταφρόνητον ποιεῖ, ὡς οὗτος οἴεται, ἀλλ' οἶαν καὶ τοὺς προσχώρους ἀδικοῦντας ἀμύνασθαι δυνατὴν καὶ γείτοσιν

B 100 ἀδικουμένοις βοηθῆσαι μὴ παντάπασιν ἄπορον. εἰ γὰρ μὴ ἀδύνατον πεντα- 5
κισχιλίας οἰκίας μυρίους ἀξιομάχους εἰς πόλεμον ἐκπέμψαι, τίς τοσοῦτων ἀν-
δρῶν οὕτω μὲν τεθραμμένων, οὕτω δὲ τὰ πολεμικὰ ἡσκημένων καὶ πολέμου
ἀθλητῶν ὄντων, τοιοῦτοις τε νόμοις ἡγμένων, οὐχ ὑπὲρ ἄλλων μισθουμένων,
καὶ ὧν οὐδὲν αὐτοῖς διαφέρει, ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων σωτηρίας
καὶ πατρίδος καὶ τάφων γονέων μαχομένων οἷός τ' ἂν γένοιτο περιγενέσθαι; 10
ἀκουσον, ἄνθρωπε, ἐν τετάρτῳ τῶν Πολιτειῶν Πλάτωνος ἀντιτιθέντος
ἑαυτῷ, ὃ καὶ σὺ νῦν προφέρεις αὐτῷ, τὴν πενίαν καὶ τὸ μὴ ἂν δύνασθαι
τὴν τοιαύτην γε πόλιν πολεμεῖν, ἄλλως τε καὶ πρὸς μεγάλην τε καὶ
πλουσίαν ἀναγκασθῆ πολεμεῖν· μήτε γὰρ ἄλλην τινὰ φησι τὴν ἀντίθεσιν
λύων μείζονα ταύτης καλεῖσθαι δεῖν, ἢ γε οὐδὲ πόλις ἐστίν, ἀλλὰ πάμ- 15

U 145^v πολλὰ πόλεις τοὺς μὲν πλουσιωτάτους, τοὺς δὲ πενεστάτους οἰκήτορας
καὶ τούτων γ' ἑκατέρους πάνυ εἰς πλεῖστα διηρημένους ἔχουσαι. μήτε τὴν

V 209^v τοιαύτην δεῖν δεδιέναι. ῥαδίως γὰρ τούτους γε ἀθλητὰς ὄντας πολέμου
πλουσιῶν ἀνδρῶν οὐ πάνυ τοι ἐμπειρίας πολεμικῆς μετεχόντων καὶ πολλῶν
πλειόνων ὄντων περιγενέσθαι ἂν. »εἰ δὲ καὶ πρεσβείαν, φησί, πέμψαντες, οἱ 20
ἡμέτεροι δηλαδὴ πολῖται, εἰς τὴν ἑτέραν πόλιν τάληθῆ εἴπωσιν, ὅτι ἡμεῖς
μὲν οὐδὲν χρυσίῳ οὐδ' ἀργυρίῳ χρώμεθα, οὐδ' ἡμῖν θέμις, ὑμῖν δὲ· ξυμπολε-
μήσαντες οὖν μεθ' ἡμῶν ἔχετε τὰ τῶν ἑτέρων· οἶει τινὰς ἀκούσαντας ταῦτα
αἰρήσεσθαι κυσὶ πολεμεῖν στερεοῖς τε καὶ ἰσχυροῖς μᾶλλον ἢ μετὰ κυνῶν προ-
βάτοις πρὸς τε καὶ ἀπαλοῖς;« ὥστ' εἰ τις πρὸς τὴν ἐκείνων μὲν διαίρεσιν, τούτων 25
δ' ἐνόητα θεωροῖη, φησὶν, ἢ οὕτω »σωφρόνως, ὡς ἄρτι ἐτάχθη οἰκουμένη,
μεγίστη ἐσται.« »καὶ χιλίων ἢ μόνων τῶν προπολεμούντων. καὶ οὕτω με-
γάλην πόλιν μίαν οὐ ῥαδίως οὕτ' ἐν «Ἑλλησιν οὔτε βαρβάροις εὐρήσεις.» οὕτω
Πλάτων τῇ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἱερᾷ ἐπόμενος γνώμῃ πᾶσαν βασιλείαν καὶ
πόλιν πρὸς ἑαυτὴν διηρημένην λέγοντος ἐρημοῦσθαι, καὶ σφόδρα θαρρεῖ 80
τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας ὁμογνώμονας ὄντας καὶ συμφώνους ἀλλήλοις ῥαδίως
ἂν δύνασθαι οἰουσδήτινας νικῆσαι πολίτας διαφωνοῦντας ἀλλήλοις καὶ
γνώμαις, βουλήσεσιν, ἐπιτηδεύμασι καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἄλλοις διηρημένους ἀλλή-
λων. εἰδὼς δὲ τὴν τοσαύτην ὁμοβουλίαν τε καὶ ὁμόνοιαν οὐκ ἐν ὀποιοδῆποτε
πλήθει πολιτείας φυλάττεσθαι δύνασθαι, μὴ δεῖν αὐτὴν φησι μείζω ποιεῖν, ἀλλ' 85
ἐπὶ τοσοῦτον αὖξειν, μέχρις οὗ ἂν ἐθέλη αὐξομένη εἶναι μία. περαιτέρω δὲ μή.
ὅσα γὰρ ἂν πολυανθρωποτέρα γένοιτο, τοσοῦτῳ καὶ ἑαυτὴν συνέχειν τε καὶ
φυλάττειν καὶ τοὺς ἐχθρούς ἀμύνεσθαι ἀδυνατωτέρα ἂν ἀποβαίη.

5 Ταύτην τὴν Πλάτωνος γνώμην καὶ Ἀριστοτέλης ἐγκρίνων ἐν τῷ
ἐβδόμῳ τῶν Πολιτικῶν οὐ τὴν αὐτὴν μεγάλην πολυανθρωπον πόλιν φησὶν 40
εἶναι. »ἐξ ἧς γὰρ βάνασοι μὲν ἐξέρχονται πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν, ὀπλίται
δὲ ὀλίγοι, ταύτην ἀδύνατον εἶναι μεγάλην.« μὴ γὰρ κατ' ἀριθμοῦ πλήθος

V 210 τῶν ἐνοικούντων κρῖνεσθαι τὴν μεγάλην, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. καὶ τὴν δυναμένην